

DEZBATERI INTER-CONFESIONALE
ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ.
STUDIU DE CAZ: DEZBATEREA CE TREBUIA
SĂ AIBĂ LOC ÎNTRE PASTORUL ADVENTIST
ȘTEFAN DEMETRESCU ȘI PREOTUL PETRE
CHIRICUȚĂ LA FUNDAȚIA UNIVERSITARĂ
CAROL I ÎN ANUL 1931

Dr. Adrian NEAGU

Editura Viață și Sănătate, București
adrianneagu@viatasisanatate.ro

Abstract: Inter-confessional Debates in Interwar Romania. Case study: The Debate that was to take place between Adventist Pastor Stefan Demetrescu and Priest Petre Chiricuta at the Carol I University Foundation in 1931.

The inter-war time in Romanian society was the most effervescent period in terms of debates on religious issues in all our known history. In the newspapers of the times, in the Parliament's rostrum or in usual meetings, religion was regular topic of discussion and stirred up very strong emotions. But beyond what we could glean from the extremely harsh words used, or even in persecutions' accounts, we cannot fail to notice an amazing thirst for knowledge. A very good example of this desire for mutual knowledge is the "contradictory public discussion" proposed by Orthodox priest Petre Chiricuța of the "Hagiu" Church in Bucharest to Adventist pastor Stefan Demetrescu on the topic of the Second Coming of Christ, discussion that was to take place at the Fundația Universitară Carol I in March 1931. Even if the Patriarchy cancelled the meeting at the last moment, the preparation of the event and the reactions sparked by its cancellation help us to see how religious debate was present at all levels in Romanian society during that period.

Keywords: *religious debate, Adventist, Ortodox, Second coming of Christ, Nae Ionescu, inter-war period, Romania.*

Evenimente care vor stimula discursul religios din România interbelică

Perioada interbelică a fost probabil cea mai efervescentă din punct de vedere religios din întreaga noastră istorie cunoscută. Dezbaterile religioase erau prezente peste tot, de la tribuna parlamentului până în satele românești măcinate de dificultăți și probleme de tot felul. Editurile bisericilor scoteau un număr neașteptat de mare de cărți cu conținut apologetic, revistele bisericesti le recomandau iar distribuitorii ambulanzii le vindeau în toate zonele țării, în ciuda faptului că cei mai mulți români nu avuseseră privilegiul să parcurgă decât primele patru clase primare și mulți nu reușiseră să rămână cu mare lucru din această instruire minimă.

Sunt câteva evenimente care vor stimula dezbaterile religioase în perioada interbelică și care ne vor ajuta să înțelegem de ce considerăm această perioadă cea mai efervescentă din perspectiva dezbaterilor religioase. Fiecare dintre ele a avut o contribuție specifică tocmai de aceea nu credem că există aici un clasament al importanței, ele fiind mai degrabă complementare decât concurente.

Vom începe cu implicarea Societății Biblice Britanice în traducerea și răspândirea Bibliei în limba română. Încă de la începutul secolului al XIX-lea Societatea Biblică Britanică se va implica în traducerea și răspândirea Bibliei pe teritoriul Principatelor Române.

Mihai Răzvan Ungureanu consemnează în lucrarea sa *Convertire și integrarea religioasă în Moldova la începutul Epocii Moderne* activitatea susținută a reprezentanților unor societăți misionare britanice în Principate. Astfel, „un membru al Societății Biblice din Londra, Robert Pinkerton, se stabilea la București în 1819. The British and Foreign Bible Society îl mandata în 1834 pe reverendul Dr. Benjamin Barker să obțină informații asupra traducerilor novotestamentare în bulgară și română.”¹ Impactul eforturilor sale este atât de mare încât reușește să obțină dreptul de a tipări 5000 de exemplare ale Noului Testament în limba română. Barker se va întoarce în Principate în 1838 pentru a aduce comanda de Biblii și pentru a se îngriji de răspândirea Cărții Sfinte, apărute cu binecuvântarea mitropolitană și acolada princiară.²

1 Mihai Răzvan Ungureanu, *Convertire și integrare religioasă în Moldova la începutul Epocii Moderne*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2004, p. 236

2 Așa cum se putea citi chiar pe coperta lucrării.

Societatea Biblică Britanică se va implica și în anii următori în promovarea și chiar producerea unor ediții foarte răspândite ale Bibliei în limba română. Astfel că în 1898 a fost tipărit la București Noul Testament revizuit în întregime de N. Nițulescu, iar în 1906 se va tipări o ediție completă a Bibliei cunoscută tot ca Biblia Nițulescu și care va deveni la scurt timp cea mai populară ediție în limba română. Apoi în perioada 1921 – 1923 tot Societatea Biblică Britanică va suporta costurile de tipar ale traducerii realizate de diaconul Dumitru Cornilescu, la solicitarea prințesei Callimachi, traducere ce se folosește până astăzi în bisericile evanghelice și din care s-au distribuit milioane de exemplare.

Răspândirea Bibliei și a literaturii religioase va fi un factor important în creșterea interesului pentru religie din perioada interbelică și va conduce implicit la răspândirea alfabetizării printre locuitorii satelor românești.

Un alt element important care a schimbat peisajul religios românesc a fost apariția și dezvoltarea comunităților baptiste și adventiste de ziua a șaptea. Chiar dacă primele biserici se vor organiza după 1850 și la început vor reuși să pătrundă destul de greu în societatea românească totuși, în 1921 după mai multe dezbateri și reveniri succesive, se afirmă prin lege că „exercițiul cultului baptist și adventist este liber”³ Acesta arată că cele două comunități erau suficient de importante încât să fie amintite într-un text de lege. A urmat apoi o creștere impresionantă a celor două confesiuni, la recensământul din 1932 cele două confesiuni cumulând împreună peste 75 000 de membri și aparținători. Noii credincioși făceau parte din toate nivelurile societății ceea ce a amplificat și mai mult discuțiile legate de elemente religioase specifice. Autoritățile nu au știut cum să reacționeze și de multe ori au recurs la măsuri opresive împotriva celor ce alegeau să își schimbe confesiunea religioasă în care se născuseră. Biserica majoritară a reacționat și ea folosind toată influența pe care o avea pentru a limita dezvoltarea noilor confesiuni. Pe lângă multe aspecte regretabile ale acestor acțiuni au fost și unele care au ajutat la promovarea unei înnoiri religioase în rândul mirenilor, prin trimiterea unor preoți misionari, prin promovarea lecturii și prin producerea unor tipărituri cu conținut religios specific.

Pe lângă măsurile oficiale adoptate de ierarhia bisericească au existat și două mișcări importante de înnoire religioasă pornite din interiorul

---

3 Vezi Ordinul 32950/1921, emis de Ministerul Cultelor condus la vremea aceea de Octavian Goga

bisericii ortodoxe – cea a preotului Teodor Popescu de la Biserica Cuibul cu barză, și Oastea Domnului mișcare începută de preotul Iosif Trifa. Erau încercări unice de reformă în ortodoxia românească și ele au stârnit dezbateri vii atât în presă cât și în multe cercuri religioase.

Ultimul element pe care îl amintim din peisajul religios românesc din perioada interbelică a fost fără îndoială relația cu Biserica Romano-Catolică. Încheierea Concordatului cu Vaticanul în 1927 a fost văzută de mulți lideri de opinie din România ca o capitulare a statului în fața ofensivei catolice. Biserica Ortodoxă Română va cere mereu denunțarea imediată a înțelegerii, dar cu toate acestea Parlamentul va ratifica documentul în anul 1929. De cele mai multe ori dezbaterile erau duse în sfera unor teme naționaliste pentru a atinge o coardă sensibilă a românilor. Doar un exemplu, Onisifor Ghibu considera că scopul principal al catolicismului în Transilvania a fost refacerea Ungariei mari. „Printre mijloacele cele mai dibace, de care s-au servit ungerii în această operă a lor, au fost și organizațiile lor bisericesti.”⁴

Astfel, greco-catolicii din Transilvania, în loc să fie principalul element al catolicismului din România, au contribuit mai degrabă „direct și indirect la consolidarea maghiarismului.”⁵ Autorul consideră ca statul român de după 1918 a greșit favorizând „fărămițarea creștinismului într-un mare număr de confesiuni „istorice” și de secte nuanțate național și politic, favorizând pe tot felul de căi și mozaismul dizolvant și demoralizator.”⁶

Și acesta este doar o parte din peisajul religios din perioada interbelică. El ar putea fi lărgit și cu alte elemente pe care doar le amintim: evreii și școlile lor foarte răspândite, tot felul de curente creștine nerecunoscute sau altele care negau creștinismul, precum și mici curente spiritiste etc.

Toate acestea au condus la un interes foarte mare pentru tot ce însemna dezbate religioasă. În acest cadru putem așeza studiul de caz pe care îl vom prezenta în continuare și care, trebuie să recunoaștem este totuși singurul cunoscut de noi, de acest fel în peisajul religios românesc al acelei perioade.

---

4 Onisifor Ghibu, *Politica religioasă și minoritară a României*, București, Editura Albatros, 2003, p. 3.

5 Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 4.

6 *Ibidem*

O dezbateră care nu a mai avut loc⁷

Preotul Petre Chiricuță, de la Biserica „Hagiu” din București, de pe str. Traian nr. 142 a propus predicatorului adventist Ștefan Demetrescu „o discuție publică contradictorie”, despre punctele de credință ortodoxe și adventiste. Curios sau nu, provocarea a venit printr-o scrisoare deschisă publicată de gazetele vremii pe 13 februarie 1931⁸. Discuția, care avea înviala Patriarhiei, urma să se desfășoare la Fundația Universitară „Carol I” în zilele de 8, 15 și 22 martie (1931) iar tema pe care au convenit să o dezbata în cadrul acestor întâlniri la care erau invitați „mai întâi” intelectualii era chiar dogma Parusiei⁹ – doctrină fundamentală atât în Biserica Ortodoxă cât și în cea Adventistă. Moderatorul acestei dezbateri fusese ales Academicianul Simion Mehedinți.

Preotul Petre Chiricuță nu era un novice în alte teologii și nici un tânăr entuziasmat de sarcini mai mari decât poate duce. Dimpotrivă, după ce terminase facultatea de teologie, slujise doi ani în Galați, de unde, în 1927 a plecat pentru trei ani la Roma, în vederea perfecționării studiilor sale teologice. La întoarcere, în 1930 s-a transferat la biserica „Hagiu” din București. Era un apologet înfocat al ortodoxiei și drept mărturie ne stau articolele publicate de el în revistele ortodoxe ale vremii, așa că tocmai de aceea Patriarhia a avut curajul să își dea acordul pentru o astfel de discuție.

Mai mult chiar, patriarhia a cerut și o reducere de preț la închirierea amfiteatrului, s-au vândut bilete s-a discutat cu cei de la radio instalarea unui microfon pentru înregistrarea pledoariilor celor doi apologeți. Cu toate acestea, în mod cu totul neașteptat, Patriarhia s-a răzgândit și a cerut în ultima clipă părintelui Chiricuță amânarea discuției pentru o dată ulterioară. Motivul acestei neașteptate schimbări de situație l-a constituit în special

7 Acest capitol este preluat în totalitate din Adrian Neagu, *Istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România și impactul ei asupra societății românești, 1870 – 1932*, teză de doctorat, nepublicată, susținută la Universitatea din București, Facultatea de Istorie, 2013.

8 Scrisoarea deschisă a apărut în ziarul *Universul*, iar *Cuvântul* a publicat un articol semnat de D.I. Hănteșteanu cu același conținut.

9 Părintele Chiricuță spunea: „Discuția se va purta deocamdată asupra principalei probleme osebitoare între noi, adică asupra celei de a doua veniri a Domnului și sfârșitul lumii în Sf. Evanghelie – respectiv Sf. Matei 24, Sf. Marcu 13 și Sf. Luca 21.” - *Universul*, 13 februarie 1931

intervenția foarte convingătoare a doamnei Alexandrina Gr. Catacuzino, Președinta Societății Ortodoxe a Femeilor Române.

Amânarea nu a fost însă pe placul tuturor, mai ales a unora dintre intelectualii români care vedeau necesară o astfel de dezbatere publică. Nae Ionescu scria în *Cuvântul* din 9 martie: „Iată ce se întâmplă când cucoanele se apucă să facă teologie...”¹⁰ Remarca vine după ce profesorul de filosofie amintește că motivul principal pentru anularea întâlnirii dintre cei doi a fost încălcarea principiului ortodox „crede și nu cerceta.” La sfârșit, o concluzie destul de intransigentă: „Tot creștinul are dreptul să creadă ce vrea în această chestiune și să ceară ce pofteste. Când însă tu, șeful bisericii, dai aprobare pentru ținerea discuției și apoi revii, în etape, asupra-i, pe lângă paguba ce o aduci bieților oameni, apoi pui pe un reprezentant al bisericii într-o situație penibilă: în situația de a provoca și a fugi apoi.... Iată unde ajungem când capul nu este cap.”¹¹

Tot prin intermediul presei, Părintele Chiricuță răspunde demersului Doamnei Alexandrina Gr. Cantacuzino aducând câteva lămuriri necesare despre rostul unei asemenea dezbatere. Limbajul e direct și sincer. „O privește pe domnia sa, mi-am zis, câtă importanță și la cât evaluează domnia sa primejdia mișcării sectare de la noi. Drept vorbind, nici nu îi incumbă ei această răspundere; ea este femeie, este <o oaie din turmă.>”¹² După ce amintește distinsei Doamne că negarea unei realități nu duce la dispariția ei¹³, preotul încercă să îi răspundă chiar cu argumentele invocate de ea, „Păi dacă eu sunt preot, și dacă inițiativa mea a fost cu aprobare „de sus”, cum te ridici dumneata, cu alte câteva oi să răzvrătești turma și să înfrunți acesta orânduire care tinde să restaureze în biserică tocmai ceea ce dumneata, într-un moment de seninătate, recunoști că lipsește și trebuie imperativ: direcția?”¹⁴ La sfârșit, parohul are câteva cuvinte de spus și despre ortodoxia Doamnei Alexandrina Cantacuzino, pe care o trâmbițează în vorbe dar pe care o tăgăduiește în fapte, organizând – conform unui interviu din *Universul*¹⁵, chiar în postul mare un bal, în cadrul Societății Ortodoxe Na-

10 *Cuvântul*, 9 martie 1931.

11 *Ibidem*.

12 *Cuvântul*, 13 martie 1931.

13 Era o replică a afirmației că o discuție între un reprezentat al BOR și un „sectant” însemna implicit recunoașterea existenței sectelor în România.

14 *Ibidem*.

15 Vezi *Universul*, 7 martie 1931.

ționale a Femeilor Române, și unde: „în acordurile jazului Albaharii..., îmi închipui, dumneavoastră nu discutați în contradictoriu dogmele ortodoxiei eterne!”¹⁶

Față de aceste realități autorul poate afirma deschis că „nu sectele destramă și primejduiesc biserica noastră! Ci ele o stimulează și o consolidează”¹⁷

Și ca mesajul să fie foarte clar, preotul Chiricuță o spune deschis: „Destrămarea’ și ‚vrajba’ vin din adâncimi, din lăuntru cetății; pentru că anume creștini cu numele doar creștini, anume aceia cu jazul Albahari, doamnă, și alții, se pun de-a curmezișul oricărei scânteieri de viață și se împăunează cu titluri și cu răspunderi pe care nu le au de la Dumnezeu.”¹⁸

Evident, o astfel de abordare a interesului Doamnei Cantacuzino pentru binele ortodoxiei, nu putea rămâne fără replică din partea acesteia. Așa că în același ziar în 15 martie, găsim replica Doamnei Alexandrina Cantacuzino, destul de scurtă și concisă, argumentând că dacă Părintele Chiricuță a folosit la adresa ei un limbaj atât de „violent” oare cum va fi vorbit cu adventiștii. Tot aici mai amintește că opinia sa a fost împărtășită și de Facultatea de teologiei și de numeroși credincioși care i-au scris.¹⁹

Cuvântul, va publica în 19 martie replica Părintelui Chiricuță, și care într-un limbaj mult mai pastoral, duce în esență în aceiași direcție – superficialitatea credinței multora și nevoia de respect pentru îndatoririle ecleziastice. Preotul recunoaște că deși amânarea nu se datorează exclusiv intervenției Doamnei Cantacuzino, acesta a fost fără îndoială scânteia care a dus la respectiva decizie defavorabilă ortodoxiei iar „adversarul se poate lăuda că noi am părăsit lupta... nu de alte, ci de frică etc.”²⁰

„Adversarul” nu se va lăuda însă cu victoria ci va încerca să găsească culpa comună pentru care forurile bisericești au cerut în ultima clipă amânarea discuției. Astfel în 13 martie, ziarul *Dimineața*, va publica scrisoarea pastorului Ștefan Demetrescu pentru Preotul Chiricuță. Pastorul adventist mărturisește că poate expresia „contradictorie” i-a determinat pe unii să se teamă de o dezbatere teologică în fața unui for laic, fie el și format din intelectuali, și consideră că: „e bine să respectăm părerile fiecăruia și

16 *Ibidem.*

17 *Ibidem.*

18 *Ibidem.*

19 *Cuvântul*, 15 martie 1931.

20 *Cuvântul*, 19 martie 1931.

să nu disprețuim, nici să înfruntăm pe cineva pentru convingerile sale.”²¹ Cât privește însă dogma așa-zis ortodoxă pe care au invocat-o contestatarii întâlnirii dintre adventiști și ortodocși – „crede și nu cerceta”, Demetrescu are o altă părere: „Domnul, pe vremuri, a răspuns cercetărilor oamenilor până a le permite să se atingă de sfântul Său corp, după înviere și să pipăie rănilor din palmele și din coastă. Numai după aceste cercetări s-au convins toți apostolii despre Mântuitorul cel înviat.”²²

Tot din această scrisoare mai aflăm că unul dintre răspunsurile sale la tema de discuție propusă de părintele Chiricuță, și în care se accentua caracterul pozitiv al întâlnirii, ca o ocazie în care cele două culte creștine să își mărturisească în manieră profund evanghelică convingerile teologice, a rămas nepublicată. Mai mult chiar, Demetrescu consideră că în privința temei propuse: „noi nu avem nimic de discutat contradictoriu, căci *Crezul* e dogma pentru credința noastră strămoșească a tuturor.”²³

Scrisoarea încheiată „cu cele mai bune salutări” amintește că „noi adventiștii, suntem gata oricând să răspundem la invitația de a prezenta în fața oricăror onorate persoane²⁴, dovezile credinței noastre atât în public, sau în anumite cercuri.”²⁵

Este însă de la sine înțeles că toată această corespondență purtată în ziarele centrale românești și răspândită în toate colțurile țării a purtat discuția în multe locuri din țară. Cu siguranță că nu doar intelectualii din București s-au întrebat cum a fost posibil ca acest dialog să fie contramandat în ultima clipă și care sunt pârghiile de autoritate ecleziastică.

O dezbatere deschisă

Chiar dacă „discuția în contradictoriu” dintre pastorul Ștefan Demetrescu și preotul Petre Chiricuță nu a mai avut loc, dezbaterile religioase nu s-au oprit acolo și nici interesul oamenilor pentru cunoașterea doctrinei adventiste nu s-a diminuat. Nichifor Crainic, afirma într-un articol din revista

21 *Dimineața*, 13 martie 1931.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 Deși ne-confirmate încă, există multe mărturii orale pe care le putem considera valide, că Petre Paulini a susținut prelegeri teologice foarte apreciate în cadrul întâlnirilor Asociației Criterion.

25 *Ibidem*.

Gândirea, „Știu că mare parte din foștii studenți la teologie, care urmăreau cu interes ședințele din casa de rugăciuni a adventiștilor, practică astăzi, ajunși preoți, această minunată metodă de evanghelizare. E singura cale prin care se poate ajunge la crearea unei conștiințe religioase și a unei moralități în sânul ortodoxiei.”²⁶

Ștefan Demetrescu va absolvi aproximativ în aceeași perioadă cursurile Facultății de Drept și va deveni unul dintre cei mai cunoscuți apărători ai fraților lui de credință, pledând ca avocat, cauza lor, în multe tribunale din țară.

Mai erau apoi publicațiile atât pro cât și contra adventiștilor plus articolele din presa centrală care continuau din când în când să îi pomenească. Dar nu toate luările de poziție erau neapărat contradictorii. Iată un exemplu în acest sens. Petre Paulini va publica la Editura Cartea Românească în 1921 lucrarea „A dovedit știința descendența omului din maimuță?” Este interesant de notat că deși era scrisă de unul dintre conducătorii cei mai cunoscuți ai adventiștilor, cartea va fi trecută de Noua Revistă Bisericească, poate cea mai importantă publicație ortodoxă de la noi după Biserica Ortodoxă, (revista oficială a ortodoxiei) pe lista cărților recomandate cititorilor ei.

Aceste dezbateri directe sau indirecte din societatea românească se vor reflecta apoi și în legislație. Atât adventiștii cât și bapțiștii vor fi recunoscuți, cei din urmă chiar cu statul de biserică, apoi ambele confesiuni vor fi interzise de regimul antonescian în 1942 pentru a fi recunoscute din nou după 23 august 1944, când cumulat, numărul membrilor și simpatizanților lor depășiseră 100 000 de credincioși.

Chiar și în contradictoriu, dezbaterile din presă sau din publicații i-au făcut pe mulți să caute să cunoască în mod personal învățărilor și modul de viață al adventiștilor de ziua a șaptea și chiar să militeze pentru libertatea cultului lor. Mărturiile orale vorbesc de faptul că oameni din toate clasele sociale participau la întâlnirile adventiștilor de ziua a șaptea și urmăreau cu interes prezentările vorbitorilor.

Drumul libertății religioase începe inevitabil cu cunoașterea și se continuă cu respectul și dragostea propovăduită atât de mult în amvoane și altare. Fără ea, creștinismul este doar „aramă sunătoare sau un chimval zângănitor.”²⁷

---

26 Nichifor Crianic, *Gândirea*, anul III, nr 11, martie 1924, p. 262.

27 1 Corinteni 13:1, (traducerea Dumitru Cornilescu)

Bibliografie selectivă:

- ✦ Ghibu, Onisifor, *Politica religioasă și minoritară a României*, București, Editura Albatros, 2003.
- ✦ Neagu, Daniel-Adrian, *Istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România și impactul ei asupra societății românești, 1870 – 1932*, teză de doctorat, nepublicată, susținută la Universitatea din București, Facultatea de Istorie, 2013.
- ✦ Petrescu, Valeriu, *Presa adventistă din România 1884 – 2002*, București, Editura Viață și Sănătate, 2002.
- ✦ Popa, Dumitru, *Pagini din istoria Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din România 1870 – 1920*, volumul II, Pantelimon, Editura Viață și Sănătate, 2013.
- ✦ Popovici, Alexa, *Istoria baptiștilor din România*, Oradea, Editura Făclia, 2007.
- ✦ Ungureanu, Mihai Răzvan, *Convertire și integrare religioasă în Moldova la începutul Epocii Moderne*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2004.